

**Syslová, Z., Borkovcová, I., & Průcha, J. (2014).
*Péče a vzdělávání v raném věku.***

Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s.

Predškolská pedagogika je modernou, pomerne mladou vednou disciplínou, ktorá sa i v podmienkach českej vedeckej komunity postupne etabluje v systéme pedagogických vied. Práve preto, že ide o vednú disciplínu, ktorá nemá dlhoročnú vedeckú históriu, je pomerne ťažké presne špecifikovať jej zameranie a potenciál. Toto konštatovanie môže byť samozrejme predmetom diskusií, no možno ho dokladovať i tým, že za predškolskú pedagogiku v prácach odborníčov k tejto problematike v ČR sa považuje „řešení otázek výchovy a vývoje dítěte předškolního věku (tj. období do 3–6 let věku) v rodině a předškolních zařízeních“ (Šmelová, 2004). Citácii podobného typu by sme však našli oveľa viac.

Predkladaná monografia ponúka víziu novej perspektívy a inovácie predmetu predškolskej pedagogiky ako vednej disciplíny. Predškolská pedagogika už dávno nie je vednou disciplínou, ktorá sa zaoberá výchovou a vzdelávaním detí od troch do šiestich rokov. Tento pohľad je už nemoderný a prežitý a zasluhoval by si väčšiu pozornosť zo strany odbornej komunity. V minulosti predmet predškolskej pedagogiky vychádzal z definovania vývinových období detí. No v súčasnej dobe vzniká priestor na nové pohľady na túto koncepcnú otázku. I preto predkladaná monografia otvára nové podnety a možnosti na vymedzenie jej predmetu. Vo vyššie uvedených súvislostiach je posudzovaná publikácia novátorská a zasluhuje si čitateľskú pozornosť. Možno i vďaka analýzám, ktoré monografia ponúka, bude potrebné uvažovať o zmene názvu samotnej vednej disciplíny.

Publikácií, ktoré by sa týkali detí predškolského veku, je na knižnom trhu poskromne. Problematika preprimárnej edukácie sa však stala predmetom záujmu i z pohľadu štátu, o čom svedčí i ponuka na získanie rôznych grantových projektov. Prác, ktoré by predkladali vedecké a výskumné zistenia v predškolskej pedagogike, však nie je veľa. Je to paradoxná situácia i preto, že vedná disciplína je považovaná za vedu vtedy, ak má presne špecifikovaný predmet a svoju metodológiu. Rozvoj predškolskej pedagogiky je preto výrazne spojený s tým, ako sa bude rozvíjať jej výskumný potenciál. Vo svetle týchto konštatovaní je treba oceniť autorský kolektív, ktorý sa k práci takéhoto typu podujal a spracoval monografiu, ktorá výskumný charakter má.

Autorský tím pracoval vo veľmi dobrej konštelácii. Skúsená odborníčka i praxeologička na otázky predškolského vzdelávania Zora Syslová vložila (ako hlavná autorka monografie) dielu punc odbornosti v danej vednej disciplíne, Irena Borkovcová ponúkla svoje bohaté medzinárodné skúsenosti podopreté prácou v OMEP-e a Jan Průcha dal monografii logickú komparatívnu koncepciu.

Z celého predloženého textu je citelný obrovský potenciál na možné analýzy, čo ocení nie len odborná pedagogická obec, ale aj študenti odborov Učiteľstvo pre materské školy, či Pedagogika predškolského veku.

Najcennejším prínosom publikácie je pohľad na tzv. starostlivosť o deti do troch rokov. Ide o publikačne ojedinelý počín, ktorý je inovatívny a v Českej republike nesporne pritiahne záujem čitateľov. Publikácia bola vydaná v čase, keď sa začínajú mnohé diskusie na tému starostlivosti o deti do troch rokov. Do diskusií tohto typu vstupujú rôzne záujmové skupiny, ktoré o deťoch v tomto veku nemajú dostatočné odborné povedomie. V publikácii je zreteľne vysvetlené, že starostlivosť o deti vo veku od 0 do 3 rokov nemá byť náhodná, má mať jasnú koncepcnú víziu a má byť zverovaná do rúk odborníkov a nie amatérov, súkromníkov, ktorí sa rozhodli zriadiť si centrum pre starostlivosť o deti iba preto, že ide o zaujímavý marketingový ťah, ktorý v čase malého počtu materských škôl môže priniesť i finančný zisk. V práci sú spracované prehľadné analýzy starostlivosti o deti do troch rokov v zahraničí, čo podčiarkuje vedeckú hodnotu predloženého diela. V monografii sa však nepodarilo dotiahnuť terminologické uchopenie pojmu rané detstvo, čo je škoda. Iste by to prispelo k úprave, resp. inovácii vymedzenia predmetu i obsahu predškolskej pedagogiky ako vednej disciplíny.

To, že sa pri označení pojmu *dítě raního věku* používa v monografii spojenie s pojmom vzdelávanie, môže pôsobiť na čitateľa kontraproduktívne. V zahraničí sú známe pedagogické systémy, ktoré majú prepracované kurikulá starostlivosti o deti od 0 – 3 rokov, no vždy je tam okrem vzdelávania zdôraznená aj rovina výchovná. Autori v texte používajú i pojem *péče*, preto to môže čitateľa miast. Možno by práve preto vyznieval šťastnejšie pojem edukácia. Bolo by dobré, keby sa autori v ďalších prácach podobného typu zamysleli nad objasnením pojmu *preprimární vzdělávání* a pokúsili sa o jeho vysvetlenie a hľadanie polarít a komplementarít s pojmom *vzdělávání v raném věku*.

V diele pomerne mäťuco pôsobí časť o profesijnom rozvoji učiteľov a vzťahoch, ktoré s tým súvisia. Aj v ČR sa intenzívne diskutuje o koncepte učiteľa ako *reflektujúceho praktika* a príprave učiteľov prostredníctvom *re-*

flektivnej praxe (pozri. napr. *Pedagogická orientace 3/2012*), ktorý vidí učiteľa ako profesionála. Aby toho učiteľ – profesionál bol schopný, potrebuje nielen reaktívne formy poznania, ktoré sú typické pre prax, ale potrebuje mať k dispozícii aj systematické, na prototypy zamerané, teoretické poznanie. Hodnotenie súčasného stavu a perspektív učiteľskej prípravy zodpovedá poznaniu súčasných podmienok. Dá sa však očakávať, že vzrastú nároky na zriaďovanie materských škôl (i pre deti mladšie ako 3 roky) aj z hľadiska inkluzívnej koncepcie edukácie v Čechách. Záujem o odbor je vysoký a nedá sa očakávať významný pokles. Žiaľ k tomuto poznaniu sa autori v monografii nedopracovali a i preto časti o profesionalizácii učiteľskej profesie pôsobia odtrhnuto a nesystematicky.

Práca s deťmi predškolského veku (od 0 do 6 rokov) sa dostáva do popredia odbornej komunity. Je preto vítané, ak priestorom na nové námety sú práve vedecké štúdie a publikácie. Predkladaná monografia možno vyvoláva otázky a podporuje diskusiu v radách odborníkov, možno pohľad na ňu nebude vždy jednoznačný. Ale to je dobre. I to je úlohou monografie. Má provokovať, motivovať, povzbudzovať a prinášať impulz k ďalším prácam. Predkladanú monografiu možno v tomto duchu považovať za cenný pohľad na situáciu v preprimárnej edukácii doma i v zahraničí. Bude zaujímavé sledovať, ako práve takéto publikácie podporia nové smerovanie predškolskej pedagogiky v Českej republike.

Adriana Wiegerová
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií,
Ústav školní pedagogiky

Literatura

- Slavík, J., Janík, T., Najvar, P., & Pířová, M. (2012). Mezi praxí a teorií v učitel'ském vzdělávání: na okraj českého překladu knihy F. A. J. Korthagena et al. *Pedagogická orientace*, 22(3), 367–386.
- Šmelová, E. (2004). *Mateřská škola. Teorie a praxe 1*. Olomouc: UP.

Šmelová, E., Petrová, A., & Suralová, E., et al. (2012). *Pre-school education in the context of curriculum: Children's readiness for compulsory school attendance in the context of selected EU countries – Czech Republic, Slovakia, Slovenia, Poland.*

Olomouc: Vydavatelství UP.

Odborná publikace zabývající se problematikou zahájení povinné školní docházky vznikla z pera devíti členů autorského týmu složeného z akademiků Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v čele s doc. PhDr. Evou Šmelovou, Ph.D., doc. PhDr. Alenou Petrovou, Ph.D., a doc. PhDr. Evou Suralovou, Ph.D. Předkládaný titul představuje výstup po čtyři roky řešeného projektu GAČR (2009–2012) s názvem *Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*, reg. č. 406/09/0206, jehož náplní byla realizace základního výzkumu v dané výzkumné oblasti na úrovni čtyř evropských zemí (Česká republika, Slovensko, Slovinsko a Polsko) a o téměř 1 500 respondentech. Projekt se zabýval velmi aktuální tematikou, a to především z toho důvodu, že reflektoval možné účinky probíhající školské reformy, s níž souvisí mj. také obměna nového systému kurikulárních dokumentů. Zatímco se, jak autoři v publikaci uvádí, pozornost odborné veřejnosti v oblasti připravenosti dítěte na vstup do povinného vzdělávání doposud soustředila spíše na získávání a rozvoj kompetencí učitelů, výzkumný kolektiv přichází s řešením otázek možných efektů proměňujícího se kurikula právě na dítě.

Autorský tým má s řešením problematiky dlouhodobé zkušenosti, které nabyly realizací různých typů projektů. V předkládané publikaci poskytuje náhled na problematiku z oblasti preprimární a speciální pedagogiky a psychologie, což zkvalitňuje představu komplexity preprimárního vzdělávání se zaměřením na připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky. Text je členěn do dvou hlavních částí – části teoretické a empirické. Ty jsou dále logicky strukturovány. První část tvořená z šesti kapitol představuje teoretickou základnu empirické části složené ze tří kapitol, na kterých je prezentován výzkumný záměr a výsledky celého výzkumu.

První část odborné knihy je vystavěna kapitolami vymezujícími oblast předškolního vzdělávání v průběhu jeho vývoje se záměrnou pozorností na soudobou kurikulární reformu. Zde se jako velmi zajímavá jeví především

analýza předškolního kurikula, kde je reflektována stránka souvztažnosti koncepční a organizační změny se změnou požadavků ve vztahu k dítěti na konci předškolního vzdělávání. V dalších kapitolách je konstruován obraz dítěte předškolního věku z psychologického hlediska – jeho „normalita“ v různých oblastech vývoje, ale také specifika a možnosti integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do běžné mateřské školy. Všechny zařazené kapitoly představují odbornou základnu pro v druhé části publikace prezentovaný výzkum realizovaný na mezinárodní úrovni.

V publikaci se nejprve objevuje základní charakteristika a další informace k organizaci výzkumu kvantitativního charakteru, a to na úrovni čtyř výzkumných etap. První etapa sestávala z několika částí – získávání informací z terénu, kontakt s mateřskými školami, spolupráce se zahraničím, školení administrátorů a realizace předvýzkumu. V druhé etapě probíhal sběr dat prostřednictvím terénního výzkumu, ve třetí etapě docházelo ke statistickému zpracovávání získaných dat a ve čtvrté etapě byly hodnoceny, diskutovány a interpretovány výsledky, které byly následně komparovány se zahraničními výstupy.

Dále jsou v monografii uvedeny, jak autoři sami nazývají, obecně výzkumné údaje o použitých výzkumných metodách, proměnných a statistickém vyhodnocování dat, dále pak speciálně výzkumná data prezentující výsledky výzkumu s akcentem na rozdíly či nuance související s hlubší charakteristikou zkoumaného vzorku. Hlavním cílem výzkumného snažení bylo *sledování vybraných charakteristik úrovně školní připravenosti výzkumného souboru v kontextu současného kurikula předškolní výchovy a vzdělávání v ČR*, mezi něž patřilo také hledání „slabých“ míst v předpokladech pro školní úspěšnost a návrh možností k jejich minimalizaci prostřednictvím cíleného působení učitelů mateřských škol. Tyto výsledky měly dále vytvořit podklad pro diskusi odborné veřejnosti o adekvátnosti, rozvoji nebo úpravě kurikula v předškolním vzdělávání. Hlavní pozornost byla věnována dětem předškolního věku z českého prostředí (konkrétně 970 dětí). Výzkum však byl organizován také v jiných evropských zemích a výsledky byly porovnávány. Záměrně bylo vybráno Slovensko (127 dětí), Slovinsko (239 dětí) a Polsko (82 dětí), protože také v těchto zemích dochází k úpravám kurikula. Pro účely sběru potřebných dat byla sestavena baterie testových úkolů, jež byla konstruována z následujících dvou částí (šetření trvalo 45 minut s přestávkou 15–20 min pro obnovení koncentrace):

- (1) sada – dětská forma Ravenova testu progresivních matic; vystřihování geometrických tvarů (kruh, čtverec, trojúhelník); Jiráskův orientační test školní zralosti; zavazování tkaničky; Jiráskův test verbálního myšlení;
- (2) sada – Edfeldtův reverzní test; Míkův orientační text dynamické praxe; zkouška znalostí předškolních dětí dle Matějčka a Vágnerové-Strnadové; artikulační obratnost (varianta zkoušky výslovnosti) a vizuomotorická koordinace (úkol „cesty“).

V závislosti na výstupech výzkumu jsou výsledky v další subkapitole diskutovány, přičemž se autoři opírají o tuzemské i zahraniční výzkumy vyjadřující se ke stejným či příbuzným sledovaným kategoriím.

Z podnětných výzkumných výstupů vyplynuly závěry, že existují jisté limity v edukační intervenci, na což bylo poukázáno např. spíše průměrnými výkony dětí v úkolech sestavené testové baterie. Největší přínos publikace může být spatřován především ve snaze pouze neupozorňovat na neoddiskutovatelné nedostatky, ale nastiňuje také návrh možných řešení ve vybraných pedagogických situacích.

Publikace byla v roce 2014 zařazena do databáze na *Web of Science*, což podtrhuje její kvalitu a vysokou odbornost. Je určena především odborné veřejnosti, ale využitelná je také pro studenty pedagogických fakult, či inspirativní i pro další zájemce o problematiku.

*Dominika Stolinská
Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta,
Katedra primární a preprimární pedagogiky*